

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Az idegen kultúra a középiskolában.

Megjegyzéseim elsősorban az idegen élőnyelvek tanítására vonatkoznak, de az érintkező pontokra való tekintettel — úgy vélem — meggondolni valót talál bennük minden nyelvtanár. A nem rég kibocsátott reáliskolai utasítások egyik alapvonására, helyesebben alaphibájára óhajtok rámutatni, amely lényeges természetű lévén, végigvonul az utasításokon, jóllehet igen csekély módosítással lehető lett volna az elkerülése. Részben mindenesetre. A magyar nyelv tanítása céljának meghatározásában ez van: «A magyar irodalom és művelődés fejlődésének ismerete, olvasmányok alapján». Az idegen élőnyelvek célja már szűkebb körű. A teljes irodalmi oktatás mellett a nyelv gyakorlati elsajátítását kívánja. Azzal megelégszik. Az idegen nép művelődéséről nem esik szó. Az a kevés kulturális anyag (az irodalmin kívül), amit úgyszólván teljesen az alsóbb osztályokban kívánatosnak tart és nagyjában kijelöl, aligha szolgálhat az idegen nép művelődési viszonyainak megismerésére, a tanuló irányítására, az idegen műveltségről való nézetének helyes kialakulására. Az utasítások e hiányt, sajnos, lépten-nyomon érzékenyen éreztetik. És ez éppen egyike ama fontos körülményeknek, amelyek az utasítások ily késését érthetlenné teszik. Az utasításokat kétségtelenül értékes modern szellem lengi át. Bőven tekintettel vannak az iskolát az élettel összekötő kapcsolatokra, a hozzájuk kapcsolódó élettani jelenségekre, azok határait. Élnek az exakt és a természettudományoktól átvett methodikai irányító direktívákkal. Ámde az anyag, a tárgy kiválasztásában, meg- és kijelölésében nem felelnek meg a mai követelményeknek. Azoknak a követelményeknek, amelyeket a középiskola a külföldön már approbált. Más szóval nem nyitják meg azokat a zsilipeket, amelyek a kultúra duasztásához, tartalmasításához, élővé tételéhez gazdag anyagot szolgáltatnak. Kívánatos kulturális képzéshez, alaphoz ma már egyedül irodalmi képzés útján, bármily körültekintő is, nem juthatunk. Ezzel élénken számolnak a nagy nyugati nemzetek tantervei ma már

kivétel nélkül. A tartalmi képzésnek, az iskolai tananyag változásának ez a folyamata az utolsó évtized intenzív munkája. Ezzel a fontos körülménnyel nem látszanak számolni utasításaink szerzői, amikor a «tantervi közösségre irányuló törekvés»-ükben, a gimn. és reáliskolai utasításokat azonosító munkájokban a gimn. utasításokhoz alkalmazkodnak. «Nincs ok — úgy mondják — hogy az utóbbiakban kifejezett általános pedagógiai és didaktikai elvek, amelyeket az idő kipróbált, a reáliskolák számára más szövegezést nyerjenek» (Reáliskolai utasítások. 1912. 2. 1.). Helyes. Helyeslésünkkel épen nem jutunk azonban ellenkezésbe előbbi állításunkkal, amikor ezekben hiányt tapasztalunk, legújabb utasításaink elmaradottságára utaltunk. Ez általános pedagógiai és didaktikai elvek az iskolának az élettel való összhangba hozatalát kísérik meg. Előbb mondtuk, hogy mindenkép tartalmaz modern szellem lengi át őket. Ámde az úgyszólván majdnem kizárólagos irodalmi alap, irodalmi képzés az általános pedagógiai és didaktikai elvek kipróbáltsága ellenére a mai iskola kívánatos céljához nem vezethet. Az irodalmi intenzív képzés jelentőségét nem vitathatjuk el, de elengedhetetlenek tartjuk egyéb kulturforrások megnyitását is.

Az 1902. francia miniszteri utasítások rendelkezései szerint a német nyelvtanítás legfelsőbb célja: 1. A tanulót otthonossá kell tenni a mai német beszédben (nyelvben); 2. meg kell ismertetni vele Németországot, főleg a mait, *szellemének, mindennemű tevékenységének különböző nyilvánulásáiban*.* Utasításaink az első pontra bőven vannak tekintettel. Az élőnyelvek alsófokú tanítását tudatosan és helyesen a jelzett cél szolgálatába is állítják. A második, eléggé fontosnak nem minősíthető cél is megvonul szerényen, szintén az alsó osztályokban. Német- és Franciaország természeti és kulturális viszonyairól tudomást szerez a IV. o. tanuló és ebbeli ismereteit az V. és VI. o. egy-egy olvasmánya egészíti ki. Ez minden. Az e téren észlelt hiányokat helyrehozhatják-e a német, francia kritikai munkák, a a görög, latin tárgyú olvasmányok, vonatkozások stb.? Ezek a szükségesnél jóval nagyobb számban vannak, túltengésök a magyar és különösen a német nyelvben szembetünő. Megérdemli-e — jól gondoljuk meg — a szem előtt tartott, kiemelt szempont, amely a nemzeti szellemnek az ó-klasszikai szellemmel való szoros kapcsolatát keresi, a hatás okait, eredményeit stb. kutatja, ezt az anyaghalmozódást, amely annyi energiát és időt köt le, hogy ráadásul

* Ekképen formulázza Picyre. L. Magyar Pædagogia 1912. 8. sz. Ugyanitt található anyag bőven felhalmozva a kulturális képzés különböző ágaiból.

ifjúságunk kulturális látószögét szűkítse vagy helyesebben a látását megakassza? Mennyi kulturális értékű anyaggal helyettesíthetők, anélkül, hogy az előbbieket ki kellene szorítanunk. A nemzeti és a klasszikai szellem kölcsönös hatásának üdvös eredményeit elismerjük, mint ahogy azt elismeri ma már minden pedagógus. Ezen való örömmünket azonban ne rontsák meg azzal az erőltetett kísérlettel, hogy mindenütt (épen nem helyén) előtérbe tolják azokat s élő, lüktető egyéniségünket az élethez szükséges élő kulturális tápláléktól megfosztják. A tanuló hasonló processzuson megy át. Egyéniségének minden porcikája életet lehel, azt fejezi ki. Élő táplálékhoz volna joga. Ez átalakíthatná, irányíthatná a legtermészetesebben, a legmegfelelőbbben és leggyümölcsözőbben. Ne zárjuk tehát el tőle. A fontos tápláló anyagot az élő kultúra nyújtja számára: a művelt nemzet «szellemének, mindennemű tevékenységének különböző nyilvánulásaiban». A többé-kevésbé individuális jellemű és hatású, az életről, a *máról* lévén szó, efemer jellegű táplálék hatását, átalakító munkáját nem szabad, nem lehet kicsinyelnünk. Nem dekadens jellegű az. És ha bármilyen alakban azzá válnék: úgy irányításunkon mulott.* Azért vagyunk ott, hogy túlhajtásait megakadályozzuk, lenyirbáljuk, igényeit mérsékeljük, eszményeit összhangba hozzuk a nevelő-oktatás ideáljával. Erre szolgáljon az irodalmi képzés, jellemképző, művészi erejével. Érvényesítse a nemes tradíció erejét, befolyását abban a határozott irányban, hogy a műveltség fejlesztésére nevelt s arra képes ifjúság munkája amellett, hogy tartalmas, versenyképes, életrevaló legyen: a nemzeti szellem és karakter jellemző, értékes kitevőivel összhangzó, azokat tovább származtató és fejlesztő *élő magyar kultúra munkája* lehessen.

Egy szempillantás a nemrég kibocsátott reáliskolai utasításokra csakhamar meggyőz bennünket arról, hogy ily csekély kulturális anyaggal (az irodalmin kívül) ily hézagosan, hiányosan megjelölt kulturális szempontokkal ilyen természetű munka nem lesz lehetséges. A magyar nyelvi tanítás kitűzött célja a tantervben határozottan lehetővé tette volna a különböző kulturális erejű tárgyak felölelését. Ez nem történt meg. Az esztétikai, művészi oktatás érdekeit szem előtt tartó, istápoló rendelkezések távolról sem meríthetik ki a műveltségi források anyagát, nem is pótolhatják azt. Ámde amíg az anyanyelvi oktatás természeténél, nemzeti, hagyományos, erős jelleménél fogva könnyen érthető és elfogadható is a nemzeti művelő-

* A Magyar Középiszkola 1912. dec. sz. Kovács Dezső előadása (A középiszkolai irodalmi nevelés és a legújabb magyar irodalom) e tekintetben sok gondolkodni valót nyújt.

dés ily irányú ismertetése, tovauitete: épen nem érhető és el nem fogadható az idegen élönyelvek nyújtotta *kulturális szegénység* (ismét az irodalmin kívül), amely az utasításoknak a mai iskolai oktatás szempontjából való hiányait érzékenyen feltünteti.*

A tanterv céljának oly természetű kiegészítése, amely az idegen nemzetek művelődésére lett volna tekintettel: a kulturális források gazdag, értékes, a mai művelt ember számára mellőzhetetlen anyagát tárhatta volna elénk. Aligha kell mondanunk is: hogy ez minden művelt nemzetre nézve eleven szükséglet. *Philipp Kálmán.*

IRODALOM.

G. Richard: Pédagogie expérimentale. (Az *Encyclopédie Scientifique* c. vállalatban.) Paris, Doin et Fils, 1911. XVI+332. l., 5 frank.

A címről itélve, hajlandó volna az ember a Meumannéhoz hasonló műre gondolni. Azonban Richard másképp értelmezi a kísérleti pedagógia fogalmát, mint azok, akik a pedagógiának ezt a legújabb hajtását német nyelven művelik. Tulajdonképp szembehelyezkedik a szokásos értelemben vett kísérleti pedagógiával s mindjárt könyvének előszavában Jamesre hivatkozik, akinek a rajongó kísérleti pedagógusok túlzásaival szemben elfoglalt tartózkodó álláspontja eléggé ismeretes. Ez a hivatkozás alkalmas arra, hogy az új irányokkal szemben óvatos olvasóban is előre bizalmat keltsen a mű iránt s megnyugtasson afelől, hogy józan, a kritikáról soha meg nem feledkező elme vizsgálódásaival lesz dolgunk.

Richard erélyesen elhárítja magától a pedagógiai laboratóriumokban pepecselő kísérleti pedagógiát. Helyes érzéssel mutat rá arra, hogy «a gyermekeken nem lehet úgy kísérletezni, mint a galambokon vagy tengeri malacokon», mert a pedagógus csak olyan módszerekkel kísérletezhet, amelyeknek jóságáról előre meg van győződve. Egyébként a pedagógiai kísérletek, melyekhez egyes naiv lelkek vérmes reményeket fűztek, nem is jártak semmi pozitív eredménnyel a nevelés szempontjából. Új igazságokat még nem termeltek, legfeljebb megállapították azt, amit a kísérleti pedagógia létezése előtt is mindenki tudott. Azok a hosszantartó és halálosan unalmas kísér-

* Határozott nyereségszámba megy a következő tétel (56. l.): «S hogy a XIX. sz. irodalmának néhány alakjával is foglalkozzanak, már azért is kívánatos, mert így közelebb jutnak a legújabb irodalomhoz.»